

jegyzővel püspöki vizitációt tartottak; prédikált dr. Kovács Lajos, üdvözlő beszédet dr. Kiss Elek mondott. Barabás Miklós lelkész 1968-ban népes küldöttséggel vett részt az egyház fennállásának 400. évfordulóján tartott zsinaton.

Barabás Miklós 1970. január 4-én nyugalomba vonult és az akkor tartott közgyűlésen a gyülekezet lemondott választói jogáról és kérték Benedek Ágoston kinevezését, aki április 1-én foglalta el a lelkészi állást. A beiktatására május 10-én került sor.

Az elmúlt évek során az egyházközség új tornyot épített. A fapaput vaskapuvá cserélte ki, 40 méter beton kerítést készített.

Az Egyházi Képviselő Tanács az abrudbányai egyházközség harangját adta át Enyednek, melyet 1974. május 26-án helyeztek el a toronyban és avattak fel, hadd hirdesse a békét, és testvériséget a város unitárius és más felekezeti gyermekeinek.

SZABÓ SÁMUEL

A NÉP HŰSÉGES SZOLGÁLATÁBAN (Emlékezés Pálffy Ákosra)

Mint minden foglalkozással, úgy a nevelői pályával is szépségélmény, felemelő tudat, megelégedés, de egyszersmind kudarc, hiábavaló küzdelem és számtalan támadás jár. Egy öntudatos nevelő munkájának nyoma az irányításával felnőtt nemzedék tudásában, tetteiben marad meg, és eltávozta után, évtizedek múltán örzi céltudatos élete eredményeit.

A tanító azonban nem csupán irányító, hanem egyben élete, magatartása, példamutatás is lesz valamennyi tanuló számára. Hogy ez milyen nagy feladatot jelent, azt valamennyien lemérhetjük volt oktatóinkra emlékezve.

A hivatásos pedagógusnál elengedhetetlen tulajdonságok megtestesüléseként került századunk elején Homoródszentpálra Pálffy Ákos. Négy évtizeden át volt ő ott tanító, kántor, szövetkezeti könyvelő, gyümölcsfanemesítő, műkedvelői előadások rendezője, a dalárda karnagya, községének állandó tanácsadója, s mindezek mellett pedig volt ideje, hogy írásaival, saját szerzeményű zenéjével, közvetlen kellemes társalgásával sokakat számos alkalommal szórakoztasson. Örömmel tette ezt, jóllehet egészsége nem volt mindenkor kielégítő, sok nagy csapás és többször méltatlanság érte.

Pálffy Ákos Tarcsafalván (Hargita megye) született 1883. július 22-én. Családja felmenő ágon a székely nemességhez tartozott, erről azonban Pálffy Ákos azt vallotta: „Származásomra büszke sohasem voltam, becsületes, kitartó munkával, igaz étellel igyekeztem nevemnek tisztességet szerezni.” Otthonról kapott öröksége a hivalkodás nélküli egyszerű élet, a törhetetlen munkaszeretet, a közügyekért való lelkesedés, és egy rendkívüli dalkultúra voltak. Otthon a templomban öccsével

és szüleivel együtt gyakran énekeltek s minden valószínűség szerint ez az énekelni szeretés irányította a kántor-tanítóság felé.

Iskoláit szülőfalujában kezdte meg. Hatéves korában édesanyja megmosdatta, ünnepöbe öltöztette és azt mondta: „Ákos fiam, te most iskolaköteles lettél” s azzal elindította az iskola felé. A pajkos, mindig tréfára hajló legényke ezt szó szerint vette, nyakába akasztott egy borjufogó kötelet, azzal indult el az iskolába. Első tanítója egy igen egyszerű, igénytelen ember volt. Darócban járt, fatalpú csizmát viselt s még azt is pléhvel vonta be, hogy el ne kopják. A tudományokban sem volt nagyratörő. Ha nebulói írni, olvasni megtanultak, munkáját eredményesnek mondta.

Így a kis Ákos gyerek három esztendő alatt alig tanult valamit. Szerencsére anyai nagybátyja, Nagy Ferenc énlaki tanító, képzett és hivatása magaslatán álló pedagógus unokaöccsét magához vette, kinél pótolhatta mulasztását.

Az élénk szorgalmú fiú az ötéves falusi iskola befejezése után a székelykeresztúri gimnáziumba került. Itt is nagy lelkesedéssel kezdett tanulni, csak ez idő tájt igen szorgalmazott latin nyelvtől vizolygott. Az étkezés nem volt kielégítő, ami miatt bizony „a füle átlátszó lett”. Vörhenyben is megbetegedett; mivel a kezelés nem volt alapos, a megengedettnél több vizet ivott és azzal örökre megmaradó vesebajt szerzett. Utókezelés miatt többször hosszabb ideig hiányzott is az iskolából, de szorgalma könnyűszerrel átsegítette a középiskola négy osztályán.

Utána vágyainak megfelelően ugyancsak Székelykeresztúron, a tanítóképzőbe került. Az ott töltött négy éven át az elsők közé tartozva, minden tárgyat érdeklődéssel tanult. Irogatni is kezdett, s hogy abban minél tökéletesebb lehessen, különös szorgalommal tanulta anyanyelvét. A fogalmazásban vetélytársa volt Pap Domokosnak — a későbbi Gyallay Domokos írónknak —, aki akkor szintén ottani képzős volt. (Érdekes itt megjegyeznünk, hogy Borbély István, a jeles irodalomtörténész Nagyajtán 1922-ben székelyes, humoros, zamatos fogalmazásáért Pálffy Ákosnak nagyobb irodalmi sikert jósolt.) Nagyszerű hallásával már a felvételi vizsgán megnyerte híres zenetanárának, Wégler Gyulának rokonszenvét, kinek végig kedves tanítványa maradt. Még külön is foglalkozott vele, nemcsak zeneelméletre, hanem még zeneszerzésre is oktatta. A barátság tanulmányai befejezése után is megmaradt, állandó levelezést folytattak a tanára tragikus haláláig.

Negyedéves korában két nagyobb esemény is történt. Az egyik kellemes, a másik éppenséggel kellemetlen. A tanítóképző gyakorlati tárgyai között a gyümölcsnemesítés is szerepelt, amiben Pálffy Ákos legnagyobb, 97%-os eredményével megnyerte az első díjat. Különben akkor már ösztöndíjas volt, amit havi részletben adtak ki. Ebben az évben azonban egy hülés következtében vesebaja kiújult, ami miatt 100 napot hiányzott. Vizsgáját 1902-ben mégis letette és 19 éves korában kézhez kapta tanítói oklevelét.

Ez annyira idő előtti volt, hogy az érvényben levő törvények értelmében ő végleges tanítói kinevezést nem is kaphatott. Így egyelőre csak mint helyettes tanító működött. Homoródszentpálon, Peteken és Homoródkeményfalván. Végül, 1904-ben Datkra kapott rendes tanítói kinevezést. Munkája nagyszerű eredményeként már az első tanfelügyelői vizsgálatkor Medgyesre rendes tanítói kinevezésre kapott ajánlatot. A fiatal tanító azonban azzal az indokolással, hogy nem kívánom a

városi cifra nyomorúságot, nem fogadta el. Később Dicsőszentmártonba, Brassóba és más városokba való áthelyezését is sorra visszautasította.

Datki tanító korában lehet már azért sem akart messze távozni, mert jegyben járt Szabó Mózes szentpáli tanító Róza nevű leányával, akivel 1905-ben házasságot is kötött. Minden vágyuk az volt, hogy Szentpálra, „haza” kerüljenek. Erre is sor került 1912-ben, amikor az apósna állásából távoznia kellett. Az öreg tanító ugyanis világhírű ember akart lenni, és hozzáfogott egy örökmozgó (perpetuum mobile) elkészítéséhez. Hosszas barkácsolás után el is készített valamiféle alkotmányt, erről a korabeli újságok is beszámoltak. Akadt egy örmény vállalkozó, aki bizonyos tőkét hozott össze és Szabó Mózes fiával és a szerkezettel együtt kivitte Párizsba, ahol csúfos kudarcot vallottak. Mivel közben találmánya miatt tanítói kötelességét elmulasztotta, — állásából menesztették. Így vehette át helyét veje, Pálffy Ákos.

A nagy munkakedvű és hivatásának élő, új tanító előtt, széles munkalehetőség nyílt. Részt vett egy Algyógyon rendezett országos mezőgazdasági tanfolyamon. Azt nem csupán dicséretes eredménnyel végezte el, hanem *Homoródszentpál mezőgazdasági viszonyai* c. dolgozatával 1913-ban az első díjat is elnyerte. Gazdaságfejlesztési ismeretek hatásos terjesztése terén elért eredményeiért 1935-ben az Egyházi Főtanács a Berde-féle díjat neki ítélte.

Homoródszentpál földrajzi fekvése folytán nem a legjobb gyümölcsstermő vidékek közé tartozik. Ezért volt jelentős visszhangja a tanító ottani próbálkozásainak. Mindjárt munkássága elején faiskolát létesített, a gyermekek segítségével gyümölcsfa-nemesítéssel és aklimatizálással kezdett kísérletezni. Tanítványai munkáját mindig facsemekkel jutalmazta. Még ma is mutogatnak jól termő gyümölcsfákat, melyek tulajdonosai meglepedéssel emlegetik: „Ezt a fát még a tanító őrától kaptam!”

Egyik, ma Brassóban élő régi tanítványa, Dáné Mózes nyugalmazott gyári munkás, így emlékezett meg az Előre napilap egyik idei számában:

„Most, hogy visszagondolok minderre, jövök rá, milyen nehéz volt az akkori pedagógusok munkája, ugyanis nem állt rendelkezésükre a mai laboratóriumi felszerelések hada, sem egyéb szemléltető eszköz, így nagyrészt a saját erejükre voltak utalva. Egy akkori tanítónak ezermesternek kellett lennie, csak úgy kapták meg a tanulók mindazt a sok ismeretanyagot, amire az életben szükségük volt.”

Pálffy Ákos saját találmánya volt tantermében a négy különböző jelzésű székely furfanggal állítható tábla, melynek lapján sima, szépírás, számán és kotta jelzés volt s az arra felírt példát, szöveget egész nap le sem törölték, hadd pótolhassák lemaradásukat a gyengébb tanulók is.

Nála a rendes hivatalos tananyagon kívül még ilyenek szerepeltek tanrenden: állattartás, faiskola, kertészet, gyékény és kukorica-háncs-fonás, szövetkezés, zene. Ezek egy részét az időjárástól függően kint a megfelelő helyen tartották, télen és esős időben az osztályban. Iskolaszövetkezete minden dolgozója, vezetője a gyermekek közül került ki, mindig példásan működött és a tanulókat minden iskolai felszereléssel ellátta. Kottaolvasást, sőt zeneelméletet is tanított a kisiskolásoknak, harmóniumját és saját hegedűjét mindenkor bátran a gyer-

mekek kezébe adta. Nyáron madarak és fák ünnepét, majálisokat rendezett, melyek keretében vetélkedőket rendezett. Az ő idejében már létezett Homoródszentpálon labdarúgás és kuglizás is.

Pálffy ottléte alatt nagyot változott a fogyasztási szövetkezet képe is. Szolgatársával, Ürmösi József lelkésszel meggyőződéses szövetkezetpártiak voltak. Nemcsak jól működő fogyasztási szövetkezetet vezettek, de a falusi gazdákat sokféle módon nevelték a közösségi összefogás előnyeinek megismerésére. A szövetkezeti mozgalom terén Szentpál népe a környékbeli helységeknek példaadója lett.

Tanítási módszeréről a legigazabb képet vallomása nyújtja: „Eleinte, míg az összes tantárgykból megismertem a tanítandó anyagot, minden órára előkészültem. Módszerem nemcsak közlő, hanem a kérdve kifejtő rendszer volt. A kérdések során mindig meggyőződtem, mit értenek és mit nem a tanulók. Amit nem tudtak, azt ismét csak megmagyaráztam. Soha nem kívántam a tanult anyagot szajkózni, de figyeltem, mennyit sajátított el egy-egy gyermek az ismeretekből és mennyire tudja azt a saját szövegével visszamondani. Gyakran körbeállítottam tanulóimat és tudásversenyt rendeztem, ami a lemaradókat pótlásra serkentette. Helyhiány miatt néha még négy osztályt is egyszerre kellett tanítanom és láttam, hogy ez nem ment a tanulás kárára. Jobb felfogású gyermekek előre tudták a nagyobbak anyagát is. Testi fenytést soha nem alkalmaztam, a rend és a fegyelem fenntartását magukra a gyermekekre bízam. Szigorúbb bírái voltak egymásnak, mintha egy felnőtt lett volna köztük. Kitüntetés volt, ha valamelyik tanterem-, udvar-, utca-, tisztaság- és egyéb felügyelő lehetett. Még a jóvátételt, vagy büntetést is a gyermekek maguk szabták ki, de a végrehajtás, vagy megbocsátás jogát, végső fokon mégis a tanító fenntartotta magának. Ilyen módszerrel értem el, hogy például az egyik tanfelügyelő azt jegyezte meg: »a tantermet meg sem vizsgálom, mert ahol a W.C. ilyen rendes és tiszta, ott minden helység csak rendes lehet.«”

Az iskolából kikerült ifjak továbbra is kapcsolatban maradtak tanítójukkal. Az általa vezetett Ifjúsági Egyletbe mindenkor szívesen eljártak. Sokan szívesen szavaltak, monológot adtak elő, felolvastak, szerepeltek az önképzőkörben. Pálffy Ákos pedig ismeretterjesztő előadásokat tartott.

A szentpáli dalárda eredményes munkát tudott felmutatni. Két- és négyszólamú kórusa több dalversenyen vett részt. Számos díjat, egyszer még vármegyei első díjat is vitt haza. Ugyancsak a dalárdán keresztül érték el azt is, hogy a templomban a régi rossz szokás maradványaként a vontatott éneklést lassan modern és a kotta értékjegyeinek megfelelő frissebb éneklés váltotta fel.

A népnevelés szolgálatában állott irodalmi munkássága is. Nagyon sok írását valamilyen alkalomra írta. A székely néplélek alapos ismerőjeként, ízes mondások és humor fűszerezte írásában mindig megtaláljuk a nevelő mondanivalóját. Hihetetlen energiája soha sem ismert holt időt. Sokoldalú elfoglaltsága közben is talált mindig néhány órát gondolatainak, ötleteinek papírra vetésére. Az unitárius egyház kiadványai évtizedeken át közöltek karcolataiból, elbeszéléseiből. Számos írása jelent meg még több más folyóiratban is. 1938 márciusában megnyerte a Brassói Lapok országos novellapályázatát — *Kurátor uram a másvilágon* c. elbeszéléssel, melyhez kórházi élményeiből merítette

az indítást. Ezzel a pályadíjjal függött össze Tomcsa Sándor, az egykori híres humorista nagy riportja a Brassói Lapokban. Ezen kívül Pálffy Ákosról közölt ismertetést még a szolgatárs, Úrmösi József az Unitárius Közlöny 1935. július—augusztusi számában, valamint Geréb Gábor a Falvak Dolgozó Népeinek 1970. május 13. számában.

Kéziratban maradt munkái közül kiemelkedő alkotás az 1942-ből származó *Homoródszentpál község monográfiája* c. dolgozata. Jóllehet nem tért ki a község teljes történetére, mégis egy alapos helységmonográfiához szolgált értékes adatokat.

A korabeli kántor-tanítónak szinte hivatalbeli kötelezettségei közé tartozott a versírás. A hívek elvárták a kántortól, hogy temetésekre, esküvőkre, néha még keresztelőkre is ünnepi rigmusokkal szolgáljon. Így akarva, akaratlan Pálffy Ákosnak is verselnie kellett. De nemcsak a felnőttek várták ezt, hanem amint feljegyezte, néha beállított hozzá, a „pennaforogatóhoz” egyik-másik ifjú, vagy gyermek, és kérte, hogy „Pálffy tanéto úr, legyen szüves írjon neköm egy versöt”. Ilyen nagyrészt kényszerírásnak számít sok fennmaradt karácsonyfa alá szánt, húsvéti öntözésre szolgáló, halottakat búcsúztató, lakodalmakat kísérő pohárköszöntő s egyéb alkalmi verse, melyeket maga sem gondolt soha nyomdafesték alá adni. Egyik önvallomásában mondja: „Nevem alá soha nem írtam oda az »író« megnevezést. Nem is fogom odaírni, mert én »tanító« voltam, s hivatásom a tanítás volt. Az írás olyanforma volt nálam, mint étel után a csemege, munka után a nyugalom. Csak hivatalom elvégzése után a pihenésre szánt időben írtam.” Írásai mégis nagyon sok „hivatásos írónak” becsületére válhattak volna. Tárgyát mindenkor a való életből merítette, stílusa közérthető, nyelve tösgyökeres magyar. Érdekesen, élvezetesen ír, azonban az írás igazi célját, a tanítást soha szem elől nem tévesztette.

Pálffy Ákos munkásságának egyik még ma eléggé nem értékelt területe a zeneszerzés volt. A szülői háznál eldalolt énekek kitörölhetetlen emlékeket hagytak benne. Minden baja és öröme nemcsak szavakban, hanem a dalok taktusaiban is kicsengtek lelkéből. Gyermekkorában hegedülni kezdett, nagybátyja azonban figyelmeztette: „Tedd le a száraz fát, gyermek, nincs benned cigányvér, ami lelket tudna adni a hegedűnek.” Meg is fogadta a jó tanácsot, s azután, ahogy ő mondogatta „a hangszerek fejedelemasszonyának, az orgonának” lett örök szerelmese. A datki és homoródszentpáli egyházközség neki köszönheti, hogy az addigi recsegő hangszer helyébe finom változatú, színes skálájú orgonát szereztek.

Zeneszerzeményei is nagyrészt orgonára készültek. Sajnos a több százra tehető, néha újságszélre, vagy éppen kézbe kerülő papírral hevenyészett kottára írott dallama közül sok el is kallódott. Egy kézzel írott 262 sorszámig eljutott daloskönyve szerencsére megmaradt, s abból a Homoródszentpál különféle alkalmakkor ma is szívesen énekelgetnek. Egyházi énekei mellett sok világi szöveget is megzenésített. Ezek között szerepel Petőfi Sándornak *Az apostola*, Arany János több balladája. Mintegy hetven versíró szövegére szerzett dallamot, kik között olyan nevek szerepelnek, mint Balassi Bálint, Bogáti Fazekas Miklós, Tinódi Lantos Sebestyén, Szegedi Gergely, Szkárosi Horváth András, Szenci Molnár Albert, Benedek Elek és mások. Sok unitárius tollforogató szövegét is megzenésítette, megemlíthjük Dobai István, Pálffy Márton, Tarcsafalvi Albert, Rédiger Géza, Izsák Domokos, Gspann Ká-

roly, Bencze Domokos verseit. Sok zsolnárt, népdalt, balladát zenésített meg, vagy hangzatosabb formára írta át.

Nem volt véletlen, hogy 1924-es egyházi énekeskönyvünk kiadásánál több javaslatát figyelembe is vették. Egy következő, készülő énekkönyv kiadásával kapcsolatban Benczédi Pál akkori kolozsvári vallástanár azt írta: „Zenei munkád ügyében vállalom a keresztapaságot... mert a nép és a diáksereg a Te énekeidet szereti a legjobban... márpedig mindenben a legnagyobb és legjobb bíráló maga a nép.”

Minden nevetésünkért könnyekkel kell fizetnünk — ezt az igazságot Pálffy Ákos is érezte. Eredményes élete folyamán sok szenvedést, megpróbáltatást is el kellett viselnie. Kora ifjúságában szerzett betegsége hosszú életén át elkísérte. Előbb 1943. február 5-én 38 évi házasság után elveszítette feleségét, Szabó Rózát, majd 1947. január 31-én, alig 40 éves korában meghalt leánya is, Kővári Jakabné. Pálffy Ákos 61 éves korában új házasságot kötött Soós Dimény Vilmával, kivel 20 évig élt. Ebből a házasságból származott fia, Ákos, jelenlegi székelyszenterzsébeti tanár. Sok küzdelmet, harcot vívott, de életkedve soha el nem hagyta. Sok kitüntetés között legtöbbször becsülte 208 egykori tanítványa díszoklevelét a következő szöveggel:

„Pálffy Ákos iskolai igazgató-tanító Úrnak, unitárius énekvezérünknek hálateljes szívvel adjuk ezen Díszoklevelünket, aki 1912 óta 1946-ig [közben hat esztendei megszakítással] — két világháború alatt és után —, nehéz körülmények között, iskolában, templomban, ifjúsági egyesületünkben, kertészeti és gazdasági gyakorló tereinken, szövetkezeteinkben, társadalmi életünkben, testi és lelki ereje teljességével, önfeláldozással, szeretettel és türelemmel, helyes példaadással, nevelt, tanított bennünket, tanítványait, és előkészített minket a tisztességes gyakorlati életre. Áldott munkássága emléke soha el nem múló és késői utódainkra is kiterjedő marad. Tanítómesterünk munkája közöttünk követendő példa lesz.

Szeretett életmesterünk nyugdíjaztatása alkalmával a Vele történt méltatlanságokat mélyen fájlatjuk, s szívből óhajtjuk, hogy vegye azokat meg nem történtekek, igyekezzék azokat elfelejteni.

Mi ezen díszoklevél aláírói teljes szívből és tiszta lélekből biztosítjuk nagy tanítónkat legmélyebb tiszteletünkről, soha el nem múló, sőt utódainknak átörökítendő hálánkról. Életére Isten kegyelmes gazdag áldását kérjük.”

Pálffy Ákos 1965. augusztus 13-án halt meg 81 éves korában.

SZÓSZÉK – ÚRASZTALA

DR. IZSAK VILMOS

KERESZTÉNY FELELŐSSÉGÜNK EGYMÁSÉRT

Mt 12,12

Az élet Isten ajándéka és benne az ember a teremtés koronája. Hivatása, hogy Istentől kapott tehetségével széppé, gazdaggá és boldoggá formálja a földi lét gondokkal terhes napjait. Isten csodálatosan szép világteremtő tervében minden ember részére megalkotta elhívásának minden lehetőségét. A tétlen paradicsomi boldogságot az alkotás váltotta föl s a munka lett az a mérce, mely az egyéneket és népeket a teremtés isteni sodrába örökre beállította.

Ebben az életben, az unitárius hitünk szerint — Isten minket nem szenvedésre, bűnre és kárhozatra hívott el, hanem arra, hogy beállva az Ő országa építőinek sorába, vessük hiveink szívébe a hit, a szeretet és jóság áldott magvait. Hitünk fényénél világosan látjuk, valljuk és hirdetjük, hogy számunkra a legszentebb feladat, fényben és gyászban, örömben és szenvedésben, egy szóval egész életünk folyamán megmaradni a teremtés koronájának.

Jézus örök időkre kimondotta azon a szombat napon a nagy igazságot: „Drágább pedig az ember a juhnál.” Nem szükséges, hogy felmérjük a letűnt századokat és sorra vegyünk, hogy egyes történelmi korok, egyes vallások hogyan fogalmazták meg az ember értékét és hivatását. Tudjuk, hogy mit jelentett rabszolgának lenni, ismerjük Jézus felfogását, aki azt tanította, hogy mindnyájan Isten munkatársai vagyunk.

Vallásunk egyik nagy értéke éppen abban van, hogy felszínre hozta a jézusi evangélium legtisztább értékeit és rádöbentette az unitárius ember lelkiismeretét arra, hogy szeresse, becsülje, ápolja és gazdagítsa azt a létet és világot, melyet Isten az embernek adott ezen a földön.

Az ember évezredek küzdelme után századunkban tudásban, hitben, értelemben végre felnőtté lett. Ez az ember ma büszke mindarra, amit tudományban, művészetben és az élet minden vonalán megvalósított. De azt is meg kell látnunk, hogy érzéseiben nem nemesedett, gazdagodott úgy, ahogyan azt századunk emberétől Isten megköveteli.

Több emberséget, több megértést, több együttérzést keresünk és várunk embertársainktól. Jézus szerint a pásztor is otthagya a juhokat és elment, hogy megkeresse és kiemelje azt az egyet a verem mélyéből. Napjainkban is vannak, akiket a verem mélyéből ki kellene emelnünk, de hideg szívvel és közömbösséggel megyünk el mellettük.